

України від 18.04.2022 № 7293 URL:
<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39451> (дата звернення 10.06.2022)

Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003р. № 1058-IV URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>. (дата звернення: 10.06.2022)

Про особливості виплати та доставки пенсій, грошових допомог на період введення воєнного стану: Постанова від 26.02.22 р. № 162 URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/162-2022-п#Text> (дата звернення: 11.06.2022)

СУТНІСТЬ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ЙОГО РОЛЬ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ТА АДМІНІСТРУВАННІ

Горбашевська М.О.

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри загального менеджменту
Маріупольський державний університет

Кислова Л.А.

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри загального менеджменту
Маріупольський державний університет

В сучасному світі термін «корпоративне управління» став достатньо часто використовуватися в різноманітній науковій літературі це й зрозуміло, тому що в країнах дедалі більшає великих підприємств, яким вигідніше об'єднуватися та створювати корпорації. Але в Україні на сьогоднішній день не існує закріпленого на законодавчому рівні визначення поняття «корпоративне управління».

Корпоративне управління являє собою процеси регулювання власником руху його корпоративних прав з метою одержання прибутку та управління підприємством. Або, іншими словами, можна сказати, що корпоративне управління – це система відносин між органами товариства і його власниками (акціонерами) щодо управління діяльністю товариства [1, с.16].

Найбільш привабливими для інвесторів є чотири характеристики **корпоративної форми бізнесу:**

- самостійність підприємства як юридичної особи;
- обмежена відповідальність індивідуальних інвесторів;
- можливість передачі іншим особам акцій, що належать індивідуальним інвесторам;
- централізоване управління [1, с.16].

Перші дві характеристики відповідають за підприємство та її окремих членів, розділяють їх повноваження: те, що має підприємство, не мають його члени, а стосовно відповідальності – ту відповідальність, яку несе корпорація не несуть її члени.

Велика корпорація засновується багатою кількістю акціонерів, тому капітал розподіляється певними частинами між цими акціонерами. Кожний з них володіє незначною кількістю капіталу та не може впливати на діяльність корпорації. Це призводить до так званої коаліції, коли декілька акціонерів об'єднуються між собою та поділяють функції управління та контролю за корпорацією. В багатьох європейських країнах такий розподіл є нормою формування корпоративного управління.

Але це не дуже правильно: кожний власник має свою думку стосовно управління та функціонування корпорації й не завжди погляди власників співпадають з поглядами на управління тих самих менеджерів. Дуже часто відбувається так, що їх погляди діаметрально протилежні, це викликає ряд серйозних проблем. Так, наприклад, менеджери при прийнятті певних рішень можуть й нашкодити інтересам власників та акціонерів. По-перше це пов'язано з певними амбіціями менеджерів, а по-друге розмір винагороди, який отримують менеджери дуже відрізняється від винагороди власників компанії. При формуванні капіталу корпорації інвестиційна компонента акціонерів складає певну частину, яка розподіляється між різними об'єктами корпорації, а дохід менеджерів, навпаки, складається тільки з прибутку даної корпорації: це їх єдиний дохід й втрата цієї роботи – це проблема й небезпека для існування їх та їх сім'ї. В результаті цієї небезпеки менеджер дуже часто може прийняти рішення, які не будуть зрозумілими для власників корпорації, але в подальшому можуть збігатись та матимуть ще більший позитивний ефект.

Таким чином, основною компонентою корпоративного управління – є забезпечення функціонування корпорації для інтересів акціонерів, які є головними інвесторами та зацікавленими особами у її розвитку та подальшому існуванні.

Поняття **«корпоративне управління»** являє собою систему внутрішніх відносин – між органами товариства і його акціонерів, і відносин зовнішніх – між товариством і будь-якими іншими третіми особами. Таким чином, **учасниками корпоративних відносин** виступають:

- емітенти – як правило, це акціонерні товариства;
- інвестори або акціонери;
- менеджмент підприємства;
- держава в особі органів державної влади і органів місцевого самоврядування;
- кредитори, інші зацікавлені особи, які втягуються тим чи іншим способом в процес функціонування підприємства [1, с.19].

Одні з них формують пропозицію акцій, другі - попит на них, треті - забезпечують взаємодію продавців і покупців, виконуючи ряд організаційно-технічних функцій.

Ключовою фігурою у складі учасників корпоративних відносин є **емітент**. Саме емітенти цінних паперів є споживачами інвестицій, які вони одержують шляхом випуску цінних паперів. Саме вони об'єднують осіб, які інвестують гроші та майно в цінні папери емітента [1, с.19].

Акціонери несуть найвищі ризики:

- неотримання доходу у випадку, якщо діяльність компанії, з тих чи інших причин, не приносить прибутку;

- у випадку банкрутства компанії одержують компенсацію лише після того, як будуть задоволені вимоги всіх інших груп [1, с. 20].

Акціонери мають можливість впливати на менеджмент компанії двома шляхами:

- при проведенні зборів акціонерів, через обрання того або іншого складу ради директорів і схвалення чи несхвалення діяльності менеджменту компанії;

- шляхом продажу належних їм акцій, впливаючи тим самим на курс акцій, а також створюючи можливість поглинання компанії акціонерами, не дружніми діючому менеджменту [1, с.20].

Для менеджерів корпорацій головним, насамперед, є власні доходи, їх зростання та зміцнення їх положення.

Що стосується органів державної влади та місцевого самоврядування, то для них основним є стабільна робота підприємства, тому що, чим міцнішим буде підприємство, тим більше податків та інших обов'язкових платежів отримає бюджет, а також буде можливість створити нові робочі місця та зменшити відсоток безробіття.

Банки та кредитні установи також зацікавлені у фінансовій стабільності акціонерного товариства, або корпорації. Їх фінансова незалежність та стабільність – це запорука того, корпорації зможуть виконати всі взяті на себе зобов'язання.

Об'єктами корпоративного управління є господарські товариства (акціонерні товариства, товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю, концерни, корпорації, трести) та державне майно, яке було переведено в статутні капітали господарських товариств, акції акціонерних товариств, облігації, які належать державі.

Починаючи з процесу формування та становлення незалежності України відбувається трансформація державних підприємств у ринково орієнтовані. Процес централізованого, командного управління зменшується, або зовсім зникає, з'являються підприємства, які мають за основу недержавні, ринкові форми власності. Криза, яка набирає все більше обертів, спонукає підприємства, або продовжувати процес свого реформування, або зникати назавжди з ринкової ніші. Але для процесу реформування та адаптування к умовам корпоративного управління потрібен час й відповісти на питання, чи готові до цього підприємства

однозначно відповісти не можна, кожне виробництво індивідуальне і час, який потрібно витратити на зміну організаційної форми буде різним.

Корпоративне управління – це система відносин між власниками, органами управління товариства, його менеджерами, а також іншими зацікавленими особами (працівниками, постачальниками, споживачами, кредиторами, державними та місцевими органами влади, громадськістю тощо) задля забезпечення ефективної діяльності товариства і максимально повного задоволення інтересів власників та інших зацікавлених осіб [2, с. 39].

Дані, представлені в таблиці 1.2, ілюструють множинність підходів до визначення сутності корпоративного управління [2, с. 40].

Таблиця 1.2.

Підходи до визначення сутності корпоративного управління

Підхід	Сутність корпоративного управління
Особистий (внутрішня архітектура)	Вибір найкращих механізмів управління та розподілу влади між різними групами учасників корпоративних відносин
Громадський (зовнішні відносини)	Відносини між корпорацією та суспільством
Нормативний	Кодекс принципів та норм, що регламентують права, обов'язки та відповідальність осіб, які приймають участь в управлінні корпорацією
Економічний	Система відносин між органами управління, посадовими особами корпорації та акціонерами
Управлінський	Система виборних та призначених органів акціонерного товариства, що керує ним

З таблиці 1.2. ми бачимо, що сутність корпоративного управління з позиції особистого підходу розглядається як елемент, завдяки якому можна максимізувати вартість корпорації, дотримуючи рівновагу між акціонерами та іншими членами корпорації, які до неї причасні (менеджери, кредитори, постачальники ресурсів, інвестори та інші) . Ведучу роль тут грає Наглядова Рада. Основною проблемою тут є розподіл влади та вибір найкращих інструментів між різними групами учасників корпоративних відносин.

Громадський (суспільний) підхід корпоративне управління – це відносини між корпорацією і суспільством. В першу чергу інформація стосовно корпорації та її діяльності повинна бути прозорою та доступною, суспільство має контролювати діяльність корпорації (певні сторони цієї діяльності). По-друге, мають бути певні стимули, які будуть забезпечувати ефективний розвиток корпоративного сектора економіки, але й обмежувати негативні наслідки, а також відповідати базовим (основним) інтересам всіх учасників корпоративних відносин.

Таким чином, корпоративне управління буде розглядатися й з позиції внутрішніх відносин, й зовнішнього середовища. Тільки тоді можна буде

говорити про розподіл взаємовідносин між всіма учасниками корпоративного управління, як всередині корпорації так й за її межами.

Нормативний підхід – це кодекс принципів і норм, що регламентують права, обов'язки і відповідальність осіб, що беруть участь у керуванні емітентом акцій. Ці правила та норми прописуються в законах, законодавчих актах, статуті та інших правових документах корпорації, або акціонерного товариства.

Економічний підхід – це система відносин між органами управління і посадовими особами підприємства-емітента, власниками-акціонерами, власниками боргових цінних паперів корпорації, а також з іншими власниками інтересу, які так чи інакше втягнуті в управління емітентом акцій як юридичною особою.

Управлінський підхід – це система виборних і призначених органів акціонерного товариства, що управляє ним, створених для отримання максимального доходу (прибутку) від усіх можливих видів діяльності, але в межах діючого законодавства тієї країни де це підприємство створено та працює.

Таким чином, у даний час не існує єдиного визначення сутності корпоративного управління, вона розглядається з позиції декількох підходів. Очевидно, буде правильним визначити сутність такого управління на основі консолідації всіх підходів, тоді її можна буде сформулювати в такий спосіб. **Корпоративне управління** являє собою діяльність виборних і призначених органів акціонерного товариства, спрямовану на підтримку балансу інтересів власників товариства і менеджерів, що управляють власністю товариства, на одержання максимального прибутку від усіх видів діяльності товариства в рамках норм діючого законодавства [2, с. 41].

В Україні для великих підприємств, або корпорацій, або акціонерних товариств існують наступні групи учасників корпоративних відносин, кожна з яких має свої інтереси:

- менеджери, як одноосібно, так і у команді;
- власники контрольного пакета акцій (50+1), або великі акціонери;
- акціонери, що володіють незначними пакетами акцій (так звані дрібні акціонери);
- власники інших цінних паперів акціонерного товариства;
- кредитори, що не є власниками цінних паперів товариства;
- органи державної влади й органи місцевого самоврядування.

Між собою ці групи постійно сперечаються, їх інтереси кожної не тільки не збігаються, але і найчастіше суперечать один одному.

Менеджери будуть пом'ятати тільки за себе, дбати про свої потреби та інтереси. Їм, насамперед, потрібно закріпити своє становище в акціонерному товаристві.

Великі акціонери будуть зацікавлені в рості його прибутку, дбатимуть про високі курсові вартості акцій, підтримують ті рішення, які призведуть до отримання сверх прибутку, але матимуть й високий ризик втратити все.

У акціонерів, які мають незначний пакет акцій, завжди буде вибір, до кого приткнутися, хто принесе їм більше прибутку. Ця альтернатива не завжди приносить очікуваний прибуток, але ризик того вартий.

Кредитори будуть створювати коаліції з тими, хто приймає рішення в їх напрямку.

Органи державної влади і місцевого самоврядування зацікавлені в здатності товариства виплачувати податки й інші обов'язкові платежі, а також у створенні робочих місць.

У корпоративному управлінні існують два класи - власники, що не управляють власністю, і керівники, що не володіють нею. У цих класів різні інтереси. Інтереси людей, що контролюють діяльність товариства, менеджерів, можуть відрізнитися (і реально відрізняються) від інтересів постачальників капіталу (інвесторів). Ця проблема відома як проблема «принципала-агента» (агентська теорія). Принципалами є акціонери. Менеджери – це агенти, працівники, яких наймають для управління акціонерним товариством. Оскільки в агента можуть бути свої інтереси, що не збігаються з інтересами принципала, існує теоретична (і практична) можливість того, що він стане уживати влада на шкоду принципалові [2, с. 43].

Агентська теорія будується на припущенні, що агенти, найняті принципалами, діють так, щоб максимізувати корисність для себе, а не для принципалів. Це відбувається в ситуації, коли наслідки економічних дій агентів «лягають» на їх плечі не цілком, і істотна їх частина приходить на частку принципала, тобто агент поділяє ризик своєї діяльності з принципалом [2, с.44].

Для України – це вперше, так звана нова область теорії і практики. Для того, щоб цю область дослідити та розвинути потрібно реформувати певні галузі та виконати певні умови:

- Підняти роль держави для становлення і формування корпоративних відносин;

- Мати змогу консолідувати в одних руках пакети акцій, щоб зосередити в одних руках фізичних або юридичних осіб такої кількості акцій, якої буде достатньо для ефективного управління та розвитку акціонерного товариства;

- Змінити модель приватизації, яка існує в Україні. Не потрібно розділяти акції між купою фізичних осіб, потрібно їх об'єднувати. Але ця умова дуже схожа з попередньою, тому найкращим буде їх взаємодоповнення;

 - Створити нові, або доповнити існуючі законодавчі акти;

 - Подолати корупцію.

Виконуючи ці умови можна буде перетворити процес корпоративного управління в більш легкий та прозорий. І це буде зрозумілим для всіх учасників корпоративних відносин.

В Україні ми тільки починаємо процес корпоративного управління. Потрібно зробити все можливе, щоб цей процес не зупинити, а

примножити. Те, що ми знаходимось постійно в процесі переходу має свою специфіку, характерні риси:

- перевага дрібних інвесторів у структурі капіталу акціонерних товариств як результат масової приватизації;
- розподіл дрібних пакетів серед великого кола дрібних акціонерів;
- наявність «ексклюзивних» відносин між великими акціонерами і менеджерами таких суспільств [2, с. 45].

Цілком зрозуміло, що роль корпоративного управління в країнах з високою концентрацією власності суттєво відрізняється від країн, що характеризуються розпорошеністю капіталу. **Структура корпорації як системи** – це у певному розумінні спосіб поділу її на взаємозалежні підсистеми чи елементи. У корпорації, наприклад, можуть бути вирізненні: виробнича структура, структура управління, структура акціонерного капіталу, структура матеріальних запасів, операційна структура, організаційна структура і багато інших. Організаційна структура управління природним чином відображає інші види структур, найбільш повно характеризує структуру управління фірмою загалом [2, с. 45].

ЛІТЕРАТУРА

1. Штерн Г.Ю. Корпоративне управління: навч. посібник. Харків:ХНАМГ, 2009. 228с.
2. Ігнат'єва І.А., Гарафонова О.І. Корпоративне управління: підручник. Київ: Центр учбової літератури. 2013, 600 с.

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ В МІСТАХ УКРАЇНИ

Градобоєва Є.С.

кандидат економічних наук
старший науковий співробітник

відділу економіко-правових проблем містознавства
Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Макутова Національної академії наук України»

На значному обсязі накопичених в містах України відходів, вкрай низькому рівні їх перероблення та відсутності ефективних заходів, спрямованих на запобігання їх утворенню, утилізацію, знешкодження, екологічно безпечне видалення та перероблення, а також на втраті, внаслідок цього, вагомому ресурсного потенціалу, якою володіє значна частина відходів, наголошено у Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28 лютого 2019 р. № 2697-VIII [1], Національній стратегії управління відходами в Україні до 2030 року [2], а також в Указі